

ՏՊԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒԻՑ

Լ. ԱՃԵՄՅԱՆ

(Հայրենադարձ մտավորական)

ԱՆՄՈՒԱՆԱԼԻ ՊԱՇԵՐ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՆՈՑԻՆ ՄԵՋ

Նա շատոնց և բազմիցս իմացած էի, թե հայոց արդի ազգընտիր Հայրապետը այն անձն է, որ կրցեր է հավատքը գործքով արտահայտել, որովհետև Նորին Վեհափառության խոր համոզումն է, թե եկեղեցին ինքնին նախադաս չէ, և ան կապողի եկեղեցի ըլլալն, եթե չի ծառայեր ժողովրդի շահերուն, որ նույն ատեն հայրենիքի շահը ըսել է: Դեռ ե-գիպտոս եղած ատենն, ես լսեի էի իր իմաստուն նախաձեռնության մասին, որով ան կարողացած էր, նոր կարգերու ու նոր ժամանակներու վերանորոգման պետք ունեցող Հայրապետական Աթոռի, հայոց եկեղեցական-վարչական կեդրոնի գոյությունը զարթոնքի ճանապարհին վրա դնել:

Ուստի և մեծագույն փափաքս էր, Հայրենիք վերադարձն հետո, առիթով մը ներկայանալ Նորին Վեհափառություն Գեորգ Զ. Հայրապետին, առնելու համար իր աջը և հայտնելու զգացումներս իր կատարած բարձրորեն գնահատելի գործի մասին, մտածելով որ ատիկա կրնա նաև արտահայտությունը սեպվիլ զգացումներուն արտասահմանյան հայությունն ստվարագույն մասին, որուն սըրտին ու գիտակցության մեջ այնքան լայն տեղ է գրաված Հայոց Հայրապետությունը: Էջմիածին է՝ և կամալ իբրև հայոց կրոնա-վարչական կեդրոն և մխիթարության սրբատեղի:

Տիկնոջս հետ միասին գեկտ. 25-ին ուղեվորվեցանք դեպի Էջմիածին, որուն հեռավորությունը այժմ վերածված է 30—35 րոպեի, շնորհիվ ասֆալտապատված լայն և գեղեցիկ ճանապարհին, որ Հայաստանի այդ շրջաններու կկապե մարաքաղաքին:

Մոտ 43 տարի առաջ էր, որ առաջին անգամը ըլլալով, ես անցած էի այս ճանապար-

հեն, դարձյալ Էջմիածին երթալու համար: Խարխալած ֆուտկոն մըն էր այն ժամանակ մեզ տանողը խորտուրտ աչս ուղիեն, ուր փողին մարդ կխեղդեր: Այժմ մարդատար ու բեռնատար անթիվ ինքնաշարժներ են, որ կլեցնեն այս սքանչելի ծառուղին, որուն երկու կողմերը պարտեզներու և այգիներու ընդարձակ տարածություններ են գրաված, ալժամ ձյունածածկ, որոնք դեռ նոր վերջացած եռուն աղխատանքն կհանգստանան՝ կարճ ատեն հետո նոր ոքեռությունը կլանք և հրապույր ընծայելու համար երկրի զավակներուն: Քիչ հետո, ճանապարհի երկու կողմի վրա, ծառաշատ պարտեզներու կամ այգիներու եզերքը, ճաշակավոր վիլաներու շարքեր կսկսին որոշ հեռավորությամբ:

— Ներգաղթողներու հատկացված տուններ են,— կսե ուղեկիցս: Կնայիմ ուշադրությամբ պատուհանները ծածկված են ճերմակ, մաքուր վարագույրներով. խնամոտ ձեռքերու ներկատրեղծությունը ակներև է: Վերադարձին պիտի տեսնեինք, որ բոլոր տուններն ալ էլեկտրական լույսով ողողված են:

Բայց ահա արդեն Էջմիածին ենք: Մեր ճամբան կանցնի Հռիփսիմի տաճարին առջևն, որ հիմա շրջապատված է նոր թաղամասերով, մինչ առաջ բաց դաշտի մեջ էր ան: Ո՛չ, Էջմիածինը այժմ նախկին գյուղը չէ. լաթն ու ասֆալտապատ փողոցները, հայկական ճարտարապետությամբ կառուցված և էլեկտրականությամբ լուսավորված բազմաթիվ գեղեցիկ տուններ կվկայեն: Թե ան արդեն քաղաք մըն է, կվկայեն՝ թե հայրենի հարազատ ու շինարար ձեռք մը մոգական գավազանի հպումով մը վերափոխած, շենցուցած և նստկի՛ն խեղճ ու կրակ, հողաշեն ու փողեթաթախ վաղարշապատը:

րուն, ծանոթ՝ արտասահմանյան դժվարություններում, հանգամանքներում և այդ պատճառով ալ զգուշավոր ու խոհական, որ չաճապարհեր իր որոշումներում մեջ, սկզբունք ընտրած ըլլալով՝ հազար չափել, բայց մեկ կտրել: Ան կսիրե լսել և լուսաբանվի:

Վեհափառը կհշտարարե մեզ: Ծաշի ընթացքին մենք կըմբռնենք էջմիածնի անապակ գինին: Արեւելահայոց հնավանդ ու սիրական սովորությունն է բաժակաճառը: Վեհափառ Հայրապետը առաջինը ինքը կըլա բաժակ առաջարկողը ժողովուրդներու հոշականուն առաջնորդ Մեծ Ստալինի կենացը, որու ծննդան 70-ամյակի հանդիսությունները նոր վերջացած էին էջմիածնի շրջաբակին մեջ: Հաճույքով կտեղեկանանք այս առիթով թե՛ Վեհափառ Հայրապետը շնորհավորական հեռագիր մը ուղղած է Սովետական Միության Կառավարության իմաստուն Առաջնորդին, ավանդակովս մը հանդերձ արեւմտահայոց ակնկալությանց: Վեհափառը մեզ կպատմե նաև 4—5 տարի առաջ Մոսկվայի մեջ տարած աշխատանքի, Մեծ Ստալինի հետ տեսակցության և անոր մատուցած իր հիշատակաւորի մասին, որու վրա Սովետական ժողովուրդներու Առաջնորդը իր ձեռագիրովը մակագրած է:

Բոլոր ժամանակներու հրովարտականներն շատ ավելի մեծ կարևորություն ունեցող այս փաստաթուղթը, Վեհափառը զետեղած է սքանչելի պահպանակի մը մեջ, որուն արտաքին կողքը կզարդարե արծաթյա բլակ մը հայկական զարդանկարչութեամբ շրջանակված, ճակատին վրա սիրելի Առաջնորդին ստապիլա նկարովը:

Բաժակաճառերը իրարու կհաջորդեն. բոլորին առանցքն է Վեհափառին կատարած դերը և էջմիածնի զարթոնքը:

Գիտեմ թե արտասահմանը ինչքան կհետաքրքրվի մյուստնօրհնելով և ո՞րքան հայրենաբաղձ հոգիներ կպատսնե այդ առիթով այցելել Հայաստան: Այս մասին իմ ըրած հարցման պատասխան կստանամ թե՛ կնախատեսվի հառաջիկա տարին կատարել սպասված այս հանդես-արարողությունը, եթե արտասահմանյան հանգամանքները բարենպաստ ըլլան, ինչպես կհուսա ինք՝ Վեհափառը: Ժամանակը կոնկրետ որոշված չէ:

Որպես նոր հայրենադարձ, որուն անծանոթ չեն դրսի հանգամանքները, հարց կուտամ թե արտասահմանյան թեմերը կկատարե՞ն արդյոք իրենց պարտականություններն ու պարտավորությունները հանդեպ Մայր Աթոռին: Ծավով և ամոթով կտեղեկանամ թե՛ այդ պարտականություններն ու պարտավորությունները զոհացուցիչ չեն եղած երբեք, մինչ

անոնց ակնկալութեամբ հոս ձեռնարկած են գործերու, որոնք սաստկապես պիտի վնասվին, եթե շարունակվի այս ընթացքը:

Համոզված ըլլալով թե Երուսաղեմի պատրիարքական ընտրության խնդիրը օրվան կարելի է հարցնել արտասահմանյան ազգային շրջանակներու համար, կուզեմ տեղեկանալ թե ի՞նչ կխորհի այդ մասին Հայ Եկեղեցիի ընդհանրական Պետը, նկատի առնելով Երուսաղեմի միաբանության խիստ անբավարար թիվը, ինչպես նաև Պաղեստինի հիմնովին փոխակերպված գոյավիճակը, որուն հետ կապված է նոր ընտրվելիք Պատրիարքին վավերացման խնդիրը: Վեհափառը խորապես ծանոթ է Երուսաղեմի, մասնավոր վերջին քանի մը տասնամյակներու անցուդարձներուն: Ան ունի իր տեսակետներն ու ծրագիրը, որոնց գործադրության համար կկարծե թանկագին աջակից մը ունենալ իրեն, հանձին կիլիկիո շնորհազարդ Կաթողիկոսին, որուն խոհական ընթացքին մասին ա՛յնքան զնահատանք ունի ինքը: Ինչ կվերաբերի վավերացման խնդրին, Վեհափառը ցավով կնշե նախորդ պատրիարքներին միույն ընթացքը՝ էջմիածնի իրավունքը ընդոտնելու և օտարին նախապատվություն տալու ուղղությամբ, և կհուսա հառաջիկային սրբազրված տեսնել այդ սխալը: Նախ էջմիածին, ապա՝ օտարը, եթե հարկ կա:

Կհարցնեմ եկեղեցական բարեկարգության խնդրի մասին, որ իր ընտրության առիթով ևս ծեծվեցավ արտասահմանյան լրագրություն մեջ, և կտեղեկանամ թե Մայր Աթոռի ուղարկության կեդրոնի մեջ է ան:

Ակնարկելով իր մոտավոր 80-ամյա հոբելյանին, որուն համար արդեն պատրաստություններ սկսված են տեսնվիլ այստեղ, կհավաստեմ թե ատիկա պիտի ըլլա մխիթարության և ուրախության առիթ լրատասահմանի հավատացյալ բազմություններու համար, ինչպես նաև նոր ապացույց բարվոք հարաբերության ընդմեջ Հայկական ՍՍՏ Կառավարության և Մայր Աթոռի, բայց կհարցնեմ. «Արտասահմանը պիտի կարենա՞ շոշափելի արդյունքով իր սերն ու հարդանքը հայտնել հանդեպ Մայր Աթոռին»: Վեհափառը համաձայն է, որ հոբելյանը ըլլա այդ բաղձալի առիթը, բայց թե ամեն բան իրեն կախում չունի: Իրեն կախում չունի, անշուշտ, որ դուրսի մեր բազմությունները ընեն իրենց կարելին՝ արդյունավոր և հիշատակելի ընծայելու համար այդ առիթը: Այդ կախում ունի դուրսը տարվելիք աշխատանքն, առաջնորդներն և ազգային հաստատություններն, նաև հանրային մարմիններն, մամուլն ու մտավորականութենն: Պետք է հիշել

ալս առիթով՝ թե ի՞նչ դեր խաղացած է էջմիածինը անցյալի մեջ, թե ի՞նչ հսկայական զոհողություններ կատարած է ան դարմանելու համար արևմտահայ կարոտությունները և թե ի՞նչքան կարևոր է անոր գոյությունը ու պայծառությունը ներկայիս իրենց համար, նաև ապագայի համար: Արտասահմանյան մեր գաղութները, — ու ես կուզեմ զորավոր շեշտ դնել արտասահման բառին վրա, որովհետև երկրի հայությունը իր հարազատ պետության հոգը ունի ստանձնած, — լիովին ի վիճակի են պսակելու Մայր Աթոռի արդար ակնկալությունը, մշտնջենավորելու համար գոյությունը իջման խորանին առջև առկա ծով կանթեղին, որովհետև «հաւատք առանց գործոց մեռեալ են»:

Մեր խոսակցությունը կընդարձակվի, անցնելով գաղութի գաղութ, դեպքե դեպք: Հաճախ անցյալն է, որ կվերակենդանանա իր ստվերոտ և հուսո նշույլով լուսավորված երեսներով, բայց ավելի շատ ներկան, և մանավանդ մեր ժողովրդի ապագան է, որ կդեմոստրացի մեզ: Վեհագիտող խանութավառությամբ կարտահայտվի հայրենի կառավարության ձեռնարկած հսկայական շինարարությանց

մասին, ներգաղթի մասին, որ կհավաստեն՝ մ պիտի շարունակվի, ու կանգ կառնեն վերանորոգության խնդրի վրա Մայր Տաճարին, այլևս օրվան խնդիր պետք է համարել, նկատի ունենալով ձեռնհաս ճարտարապետությունը եզրակացությունը. ու սրտի մեծ գոհունակությամբ կհայտնեն թե՛ արդեն գտած է մեծանուն բարեսեր մը, որոնց հետ վերջնական խոսակցությունները տեղի կունենան ներկայիս, հարթելու համար կամքն անկախ դժվարություն մը: Այս լուրը բերկրանքի առիթ է պիտի ըլլա անշուշտ բոլորին համար, նոր ու պացույց մը՝ թե հայ ժողովրդին մեջ կշարունակվի հայրենասեր բարերարներու ավանդությունը:

Ուշ գիշեր է, երբ հրաժեշտ կառնենք ընթացող հանրական Հայրապետին, էջմիածնի հայրազորով Աթոռակալին և մեծ վերանորոգիչին: Մեր ինքնաշարժը կսուրա Արարատյան դաշտի վրա օրհնության պես իջնող ձյունի ընթացմեջ: Մեծ մարմու վրա, հրաշեկ աչքերնին բազմապիսի դարձյալ ինքնաշարժներուն շարժող սյուները, ու քիչ հետո լույսի ծով մը՝ պլեյադա պլացող բյուր ալյակներով: Երևան ենք, մեծ սրանչիկի Երևանը:

